

EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA

MÁSODIK SZEKCIÓ

HATÁROZAT

a VÁMOSI Sándor által Magyarország ellen előterjesztett
71657/01. sz. kérelem

ELFOGADHATÓSÁGÁRÓL

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (Második Szekció) 2004. március 23-án Kamaraként tartott ülésén, melynek tagjai voltak:

J.-P. COSTA, *elnök*,

A.B. BAKA,

L. LOUCAIDES,

K. JUNGWIERT,

V. BUTKEVYCH,

W. THOMASSEN,

M. UGREKHELIDZE, *bírák*,

és T.L. EARLY, *a Szekció hivatalvezető-helyettese*,

Tekintettel a 2001. március 1-én előterjesztett fenti kérelemre,

Tekintettel az alperes Kormány által előterjesztett észrevételekre és a kérelmező által előterjesztett válaszészrevételekre,

Tanácskozás után az alábbi határozatot hozza:

A TÉNYEK

A kérelmező, Vámosi Sándor, magyar állampolgár, aki 1955-ben született és Budapesten él. A Bíróság előtt folyó eljárásban Petruska E.,

Budapesten praktizáló ügyvéd képviseli. Az alperes Kormányt Höltzl L., az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkára képviseli.

Az ügy tényei a felek előadása alapján a következőképpen összegezhetők.

A. Az ügy háttere

1989-ben a Budai Központi Kerületi Bíróság kimondta a kérelmező és felesége, T.I. házasságának felbontását, s 1986-ban született lányukat, K-t, az anyánál helyezte el.

1990. október 11-én a Fővárosi Bíróság megváltoztatta az elsőfokú határozatot, s a gyermeket a kérelmezőnél helyezte el.

Miután az anya által 1992-ben indított gyermekelhelyezés megváltoztatása iránti per nem járt sikerrel, 1995-ben T.I. arra kérte a Budapest II. Kerületi Gyámhatóságot, hogy közbenső intézkedéssel nála helyezze el K-t. A gyámhatóság tanulmányozta a gyermek környezetét, s megállapította, hogy jól érzi magát az apa családjában, akivel “meleg, szerető és ideális” a kapcsolata. 1996. május 13-án a gyámhatóság elutasította a kérelmet.

B. Kísérletek a kérelmező gyermek-felügyeleti jogának érvényesítésére, továbbá a gyermek elhelyezésével kapcsolatos pereskedés

1996. május 18-án K. balesetet szenvedett mialatt anyjánál tartózkodott. Eltörte a karját és sebészeti beavatkozás vált szükségessé. T.I. szerint felépüléséig a gyermek nála kívánt maradni. Bár a kérelmező ezt ellenezte, T.I. megtagadta, hogy visszaküldje K-t az apához.

1996. május 29-én a kérelmező a gyermekelhelyezésre vonatkozó bírósági határozat végrehajtását kérte a Budai Központi Kerületi Bíróságtól. A bíróság kibocsátotta a végrehajtási lapot, s 1996. június 12-én az ügyet áttette a hatáskörrel rendelkező Pesti Központi Kerületi Bírósághoz.

1996. július 8-án a végrehajtó sikertelen kísérletet tett arra, hogy K.-t visszavigye a kérelmezőhöz, mivel T.I. új férje nem engedte be a lakásba.

1996. július 16-án a XIV. Kerületi Gyámhatóság sikertelen kísérletet tett a végrehajtásra, mivel senkit nem talált T.I. lakásában.

1996. július 22-én az anya megígérte a gyámhatóságnak, hogy a július 15-től 28-ig terjedő szokásos láthatási idejének végén vissza fogja vinni K.-t a kérelmezőhöz. 1996. július 28-án a kérelmező elment K.-ért, aki azonban nem volt hajlandó vele menni.

1996. július 30-án a Kerületi Bíróság elrendelte a rendőri segédlettel történő végrehajtást.

1996. augusztus 2-án a Budapest II. Kerületi Gyámhatóság egyik tisztviselője és a végrehajtó rendőri segédlettel kísérelte meg K. visszajuttatását a kérelmezőhöz. K. elbújt T. I. otthonának padlásszobájában, s nem volt hajlandó a kérelmezővel menni. A gyámhatóság tisztviselője úgy ítélte meg, hogy kényszer alkalmazása esetén K. megsérülhetne. A körülményekre tekintettel a kérelmező maga is egyetértett azzal, hogy a végrehajtást függeszék fel.

1996. szeptember 3-án a gyámhatóság kapcsolatba lépett K. iskolájával annak érdekében, hogy tegyék lehetővé a kérelmező és K. találkozását.

1996. szeptember 9-én a kérelmező és az anya a gyámhatóság előtt írásban megállapodott arról, hogy K.-t nem vitetik erővel vissza a kérelmezőhöz. T.I. megígérte, hogy K. visszatérhet az apához, ha úgy kívánja.

1996. szeptember 10-én a kérelmező el akarta vinni K-t az iskolából. K. nem volt hajlandó vele menni, s az iskolaigazgatótól kért "védelmet". 1996. szeptember 27-én K. arra kérte az igazgatót, közölje apjával, hogy ne jöjjön az iskolába. Ennek ellenére a kérelmező több alkalommal is megjelent, s viselkedésével megzavarta a gyermek iskolai életét.

Közben T.I. a Budapest II-III. Kerületi Bíróság előtt kérte a gyermekelhelyezés megváltoztatását. 1996. október 1-én a bíróság meghallgatta K.-t. A gyermek azt mondta, hogy nem akar az apjával élni, s ha a bíróság ilyen értelmű döntést hozna, akkor elmenekülne otthonról.

1996. december 10-én egy pszichológus szakértő, H.Á. megvizsgálta a gyermeket, a szülőket és a szülők új partnereit. (A kérelmezőnek ekkor már új családja volt, amelyből a gyermek kizárva érezte magát.)

1997. március 7-én a kérelmező a végrehajtási eljárás folytatását kérte a Budapest II. Kerületi Gyámhatóságtól. Ezt követően hatásköri vita merült fel a Budapest II. Kerületi Gyámhatóság és a Budapest XIV. Kerületi Gyámhatóság között. Az ügyiratok 1997 júniusában kerültek át az utóbbi gyámhatósághoz. 1997. július 18-án a Fővárosi Közigazgatási Hivatal útmutatást nyújtott a Gyámhatóságnak arra vonatkozóan, hogy milyen végrehajtási intézkedéseket tehetnek. A Hivatal azt a tájékoztatást adta, hogy a rendőrség csak T.I.-vel szemben alkalmazhat erőszakot, s a gyámhatóságnak kell megítélnie, hogy a körülmények alapján szükség van-e erőszak alkalmazására K.-val szemben.

A T.I. számára biztosított rendszeres nyári láthatási időszak utolsó napján ismét kísérlet történt a végrehajtás fogyanatosítására, de K. nem volt hajlandó a kérelmezővel menni, s arra kérte őt, hogy "hagyja békén".

1997. július 31-én a Budapest II. Kerületi Gyámhatóság békéltető találkozót szervezett a felek számára. A találkozón azonban egyik fél sem jelent meg.

Az 1997. augusztus 21-én és szeptember 5-én rendőri segédlettel eszközölt újabb két végrehajtási kísérlet sikertelen volt, mivel a tisztviselők senkit nem találtak otthon.

1997. október 2-án egy gyámhatósági tisztviselő meglátogatta K-t, hogy elmagyarázza neki, hogy a kérelmezővel kell élnie. K. senkinek nem engedte meg, hogy hozzáérjen, s nem volt hajlandó a kérelmezővel menni. A gyámhatóság tisztviselője úgy ítélte meg, hogy a végrehajtást csak erőszak alkalmazásával lehetne foganatosítani.

1997. októberében a Fővárosi Főügyészség arra utasította a gyámhatóságot, hogy 7 000 forint pénzbírságot szabjon ki T.I.-re. Az anya fellebbezését 1998. február 9-én jogerősen elutasította a bíróság.

Időközben, 1998. január 21-én a Budapest II-III. Kerületi Bíróság elutasította az anya gyermekelhelyezés megváltoztatása iránti keresetét és a kérelmező ellenkeresetét is, amely az anya szülői felügyeleti jogának a megszüntetésére irányult. A kérelmező fellebbezését 1999. február 24-én jogerősen elutasította a bíróság.

1998. április 23-án a gyámhatóság 10 000, december 30-án pedig 50 000 forintos pénzbírsággal sújtotta T.I.-t.

A Pesti Központi Kerületi Bírósághoz 1998. október 27-én intézett nyilatkozatában az Országos Család-és Gyermekvédelmi Intézet észrevételezte, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságok megmagyarázhatatlan módon két éve nem képesek a törvényes állapotot visszaállítani, s álláspontjuk szerint emiatt a gyermek alapvető jogai sérültek.

1999. március 1-én K., T.I. kíséretében, nyilatkozatot tett a Fővárosi Közigazgatási Hivatalban. Közölte, hogy nem kíván visszatérni a kérelmezőhöz, de készen áll arra, hogy a kapcsolatot fenntartsa vele azzal a feltétellel, hogy nem kerül sor több végrehajtási intézkedésre.

1999. április 6-án az anya ismételten gyermekelhelyezés megváltoztatása iránti pert indított.

1999. október 11-én a Budapesti Közigazgatási Hivatal arra utasította a Budapest II. Kerületi Gyámhatóságot, hogy mindaddig további pénzbírságokat szabjon ki az anyára, amíg eleget nem tesz a bíróság határozatának.

1999. október 19-én a Budapest II. Kerületi Gyámhatóság az iskolában kísérelte meg elérni K. visszatérését a kérelmezőhöz. A lány ismét megtagadta, hogy apjával menjen. Azt mondta a jelenlévő tisztviselőknek, hogy fél az apjától, aki több alkalommal rendőrökkel próbálta őt elvitetni.

1999. december 3-án a gyámhatóság 90 000 forintos pénzbírságot szabott ki T.I.-re. 2000. január 25-én, március 1-én, április 4-én és május 15-én a gyámhatóság alkalmanként 100 000 forintos pénzbírsággal sújtotta az anyát.

2000. február 16-án a Pesti Központi Kerületi Bíróság elutasította az anya gyermekelhelyezés megváltoztatása iránti keresetét.

A kérelmező 2000. február 25-én előterjesztett panasa nyomán az Igazságügyi Minisztérium kifejtette, hogy a végrehajtás sikertelenségét elsődlegesen az okozta, hogy a gyámhivatal vonakodott a kényszerintézkedések alkalmazásától.

2000. május 8-án T.I. megjelent a gyámhatóság előtt K.-val, aki e napon töltötte be 14. életévét. K. közölte, hogy nem kíván apjával élni.

2000. augusztus 29-én a gyámhatóság arról tájékoztatta a Fővárosi Főügyészséget, hogy T.I. az 1997 óta kiszabott 557 000 forintos pénzbírságból csak 57 000 forintot fizetett ki, így a kifizetetlen bírság összege 500 000 forint. 2000. október 26-án további 100 000 forint bírságot szabtak ki T.I.-re.

Fellebbezése nyomán 2000. október 27-én a Fővárosi Bíróság megváltoztatta a gyermekelhelyezéssel kapcsolatos 2000. február 16-i határozatot és K.-t T.I.-nél helyezte el.

2000. december 13-án a kérelmező a gyámhatóságnál panaszolta, hogy láthatási jogát nem tartották tiszteletben. A panasszal kapcsolatban T.I. közölte, ő elmagyarázta K-nak, hogy a december 2-i hétvégét apjával kell töltenie. K. azonban azon a napon egy óra múlva hazatért, s apja viselkedése miatt nagyon zaklatott állapotban volt.

2001. január 10-én a kérelmező megismételte korábbi, láthatással kapcsolatos panaszát. 2001. január 23-án a gyámhatóság közvetítésre kérte fel a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatot.

2001. április 5-én a gyámhatóság engedélyezte T.I. számára a pénzbírság hat havi részletben történő kifizetését, de elutasította az összeg csökkentésére irányuló kérést. T. I. nem tett eleget a határozatban foglaltaknak, bár 2001. augusztus 21-én további 50 000 forint bírságot fizetett meg.

2001. szeptember 4-én a Legfelsőbb Bíróság elutasította a kérelmező felülvizsgálat iránti kérelmét.

Indokolásában a Legfelsőbb Bíróság az alábbiak szerint összegezte az első- és a másodfokú határozatok indoklásait:

“A [kérelmező által az anya ellen indított, alább ismertetett] büntető ügyekben a rendőrhatalóság pszichológus szakértői véleményeket szerzett be a gyermekről, illetve a peres felekről. A szakértői vizsgálatok explorációjában a gyermek konkrétan felsorolta azokat az élményeit, melyeket ő az alperesi környezetben sérelemként, vagy mellőzöttségként élt meg.

Az elvégzett vizsgálatok eredményeként Sz. Zs. igazságügyi pszichológus szakértő arra a következtetésre jutott, hogy “a szülői konfliktusok okozta” megterhelések már három éves kora óta meghaladták a gyermek feldolgozókéességét. Ezek súlyos neurotikus torzulást nem okoztak, mert a gyermeket segítette a pszichológiai védekező mechanizmusa. Ennek eredményeként választotta a gyermek a számára kevésbé megterhelő anyai környezetet, utasítja el az apai környezetet és tesz meg minden tőle telhetőt azért, hogy megszűnjenek a szülői konfliktusok, és általánosságban is igyekszik elzárkózni az érzelmi megterhelést okozó konfliktusoktól. Személyiségfejlődésében károsodást a feldolgozó késességét meghaladó konfliktusok okoznak, ezek elfedik azokat a terheket, amelyeket a hozzátartozóktól való elszakadás okoz. Gyökeres változás jönne létre a másik (apai) családdal kapcsolatos negatív attitűdjében, ha megszűnne a veszélyérzete, hogy őt

eltávolítják a jelenlegi környezetéből, amellyel fokozottan igyekszik azonosulni, és ha ő önállóan határozhatná meg az apával való találkozásának számát és helyszínét”.

V. Zs. igazságügyi pszichológus szakértő megállapította, hogy a gyermek és az apa közti érzelmi kapcsolat oly mértékben megromlott, hogy a gyermek szinte menekül az apa elől, hogy a helyzeten sokat változtatna, ha a gyermek nem érezné kényszernek az apai kapcsolatot, továbbá megállapította azt is, hogy az anya és leánya között kezdettől fogva jó anya-gyermekei kapcsolat alakult ki, és ez a primer, elsődleges és kitüntetett kapcsolat folytatódott a későbbiekben is. V. Zs. szakértő a gyermek veszélyeztetettsége oldaláról rámutatott arra a kockázatra is, mely a gyermek egészséges fejlődését károsan befolyásolná abban az esetben, ha az igen szoros anya-gyermekei kapcsolat mellett az érzelmek figyelmen kívül hagyásával a gyermek visszakényszerülne abba a környezetbe, ahol mellőzöttként nem érezte jól magát.

A felek perbeli nyilatkozata szerint a körülményekben az 1996-ban indított per jogerős befejezése óta jelentős változás nem következett be. Az alperes a perbeli gyermek után járó családi pótlékot és a felperestől levont tartásdíjat folyamatosan felveszi és azt – előadása szerint – az elhelyezéssel kapcsolatos pereskedés költségeire fordítja. A kislány tartásához semmilyen módon, ajándékozással sem járul hozzá.

A fenti adatok alapulvételével az elsőfokú bíróság a felperes keresetét ismét elutasította. Indokolása szerint az alperes személyiségénél és körülményeinél fogva továbbra is alkalmas a perbeli gyermek nevelésére. A körülményeket mérlegelve megállapította azt is, hogy a gyermekelhelyezés megváltoztatása nem áll a gyermek érdekében, a gyermek teljes egészében átvette a felperes érvrendszerét, az a környezet, ami a gyermeket 1996 májusa óta körülveszi, nem megfelelő arra, hogy a gyermekben megőrizze a másik szülő iránti tiszteletet és gyermeki szeretetet. Az azóta eltelt idő alatt a felperes akár szándékosan, akár akaratlanul is, de elszakította a gyermeket az alperestől, és a gyermeket a jogerős bírói határozat ellenére magánál tartja. A perbeli gyermek sem koránál, sem helyzeténél fogva nem tekinthető ítélőképessége birtokában lévőnek, ezért a bíróság elvi súllyal rögzítette, hogy a felek hiába hivatkoznak arra, hogy mindenkor a gyermek érdekében jártak el, a valóságban a gyermek áldozata a felette és érte folyó harcnak és félt, hogy ez a helyzet az életében súlyos lelki károsodást okoz.

A másodfokú bíróság jogerős ítéletével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, a gyermeket az anyánál helyezte el, ennek megfelelően a felperes tartási kötelezettségét 2000. október 31. napjától megszüntette és ettől az időtől az alperest marasztalta gyermektartásdíj megfizetésében, továbbá a szokásos módon szabályozta az alperes és a gyermek kapcsolattartását.

A jogerős ítélet indokolásából kitűnően a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság megállapításaival egyetértett, a felperes által tanúsított nevelői magatartás jogellenességét negatívan értékelte és azt a gyermek távlati érdekeivel is ellentétesnek ítélte. Ugyanakkor tényként kezelte, hogy a hatályban lévő jogerős ítélet végrehajtására „nincs reális lehetőség”, a 14 éves gyermek elhelyezésének akaratával ellentétes végrehajtása kilátástalan, és bár az így kialakult helyzet a felperesnek felróható, az apa és leánya közti viszony az alperes által sem vitatottan annyira elmérgesedett, hogy a fennálló tényleges állapot megváltoztatása nem áll a gyermek érdekében, nem oldaná a 14. életévét betöltő gyermeknek az apával szembeni indulatait, míg az anyánál való elhelyezés esetén van remény arra, hogy idővel a gyermek az apai ragaszkodást saját belátása szerint is értékelni fogja.”

A Legfelsőbb Bíróság az alábbi indokok alapján hagyta helyben a másodfokú határozatot:

“Alapos a felülvizsgálati kérelem abban, hogy a korábbi jogerős ítéletek végrehajthatatlansága az érdemi döntést, az elhelyezés szempontjainak a törvény szerinti értékelését nem befolyásolhatja, tehát önmagában az elhelyezés megváltoztatását nem eredményezheti.

A körülmények alakulásában azonban a korábbi helyzethez képest lényeges változás az, hogy a jogerős ítélet meghozatalának időpontjában a gyermek a 14. életévét már betöltötte.

A Csjt.74. §-a – az 1991. évi LXIV. törvénnyel a hazai jogrendszerbe iktatott, a Gyermek Jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény 12. cikkével összhangban – kimondja, hogy ha a gyermek a 14. életévét betöltötte, az elhelyezésére vonatkozó döntés csak az egyetértésével hozható, kivéve, ha az általa választott elhelyezés a fejlődését veszélyezteti. A Csjt.72/A. §-ának (2) bekezdését, amely az elhelyezés megváltoztatását a gyermek érdekében teszi lehetővé, a Csjt.74. §-ával egybevetve tehát úgy kell értelmezni, hogy a gyermek kívánságának megfelelő elhelyezése érdeksérelmet a gyermek veszélyeztetettsége esetén valósít meg. Ennek tükrében a bíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy a gyermek következetes és kifejezett akarata szerinti anyai elhelyezés valóban veszélyezteti-e a gyermek testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését.

Az elsőfokú bíróság abból indult ki, hogy a felperes 1996 májusától jogellenesen tartotta magánál a kislányt és az eltelt idő alatt az anya alperes elleni befolyásolása volt az a döntő tényező, ami a gyermeket az apja ellen fordította, őt a másik szülőtől érzelmiileg teljesen elszakította, és ezáltal a felperesi oldalon jelentkező objektív és szubjektív nevelési alkalmasság ellenére az anyai nevelés a gyermek további fejlődését veszélyezteti.

Ez az álláspont azonban az események folyamatában a felperesi befolyásnak a valóságosnál nagyobb, eltúlzott jelentőséget tulajdonít és figyelmen kívül hagyja az 1998. október 14-én, majd 1999. június 21-én – más-más szakértők által – készített pszichológus szakértői vizsgálatok egyező adatait, melyeket más peradatok is alátámasztanak.

A hatóság kirendelése folytán eljáró mindkét szakértő véleményéből és a gyermek valamennyi nyilatkozatából kitűnik, hogy az alperes új partnerkapcsolatának elmélyülése után a gyermek elsősorban a környezetétől: nevelőanyjától és nagyanyjától idegenedett el, a szülők konfliktusának megterhelő hatását pedig már kisgyermek kora óta védekező mechanizmusokkal hárította el, majd az 1996. tavaszán őt ért baleset után választotta az anyai gondoskodást. Az alperes a gyermeknek ezt az átmeneti kívánságát nem fogadta megértően, jogait végrehajtási kényszereszközökkel igyekezett érvényre juttatni, ami a szülők közti ellentétet a gyermek előtt zajló, megterhelő és már feldolgozhatatlan élményként jelenítette meg.

A Legfelsőbb Bíróság egyetért a jogerős ítélet indokolásával abban, hogy a felperes kötelessége lett volna az, hogy a gyermeket felgyógyulás után felkészítse arra, hogy az alpereshez vissza kell térnie, és emellett a rendszeres kapcsolattartások keretei között nyújtotta volna a gyermek igényeinek megfelelő érzelmi biztonságot és támaszt. Ehelyett a felperes maga is szembeszegült a fenti kötelezettséget kimondó jogerős ítéletekkel, a döntést részben a gyermekre hárítva cselekvő módon is közreműködött mind a gyermek visszavételének, mind a zavartalan kapcsolattartás

megteremtésének a megghiúsulásában. Ez a magatartása megvalósította a gyermek befolyásolását és közrehatott az apa és leánya közti viszony kiüresedésében, tehát a felperes terhére róható.

Abban a kérdésben azonban, hogy a most már valóban végsőkéig elmérgesedett helyzetet kizárólag a felperes fenti magatartása idézte elő és ez a 14. életévét betöltött gyermek fejlődésének veszélyeztetését jelenti, az eljáró bíróságok álláspontja – egyes tényezők kiemelésével, másoknak pedig a figyelmen kívül hagyásával – egyoldalú, ezért helytelen.

A perek adatai szerint ugyanis az apa és a gyermek összetartozása már 1996. előtt, a gyermek balesetét megelőzően meglazult. Ennek oka az alperesi környezet jelentős változása, közelebbről az alperes új családjában olyan légkör kialakulása volt, amelyben a gyermekkel is éreztették az általa szeretett anyával szembeni ellenszenvet és kritikát. Ez az akkor már 10 éves gyermeket súlyosan megterhelte, magányossá tette. Ebben a helyzetben a balesete, majd az azt követő anyai ápolás iránti vágya volt az a fordulat, amelynek folytán a gyermek az alperesi családhoz való alkalmazkodással szembeszegült.

Tény az is, hogy az alperes a gyermeket szereti, elhelyezésének objektív feltételeit változtatlanul tudja biztosítani. Jelenlegi családja közösségében azonban már éppen az a kölcsönös érzelmi "ráhangolódás" nincs meg közte és a serdülőkorú gyermek között, mely a bontóperi elhelyezésnek egyik döntő szempontjaként szerepelt. Az alperes ezt a hiányt a személyiségét jellemző, és a valamennyi szakértői véleményben jelzett érzelmi visszafogottság és merevség folytán határozottsággal, racionálisan megtervezett hivatalos eljárásokkal, hatósági kényszerrel igyekszik pótolni, ami a koránál fogva is sérülékenyebb gyermekkel való viszonyát tovább rontja, a gyermekből ellenállást vált ki.

A fentiekből következik, hogy a felperes által a gyermekre gyakorolt befolyásolás nem önmagában, csak az ismertetett körülmények egyik tényezőjeként vezetett a jelenlegi, a gyermek szempontjából valóban kedvezőtlen eredményhez, ezért nem lehet megállapítani azt, hogy a gyermek által következetesen választott és az objektív feltételeknek is maradéktalanul megfelelő felperesi elhelyezés a gyermek további fejlődését veszélyezteti. Ilyen veszélyeztetés hiányában a jogerős ítélet a Csjt.74. §-ában foglaltaknak megfelel és nem áll ellentétben a 72/A. § (2) bekezdésével, tehát nem törvénytörő.

C. Büntetőeljárások K. anyja ellen

1996. május 20-án a kérelmező feljelentést tett T.I. ellen kiskorú elhelyezésének megváltoztatása miatt.

1996. szeptember 9-én a kérelmező kiskorú veszélyeztetése és tartásdíjfizetés elmulasztása miatt további feljelentéseket tett az anyja ellen.

1997. január 29-én a Budapest XIV-XVI. Kerületi Ügyészség vádat emelt T.I. ellen kiskorú elhelyezésének megváltoztatása miatt.

1998. október 14-én a büntető bíróság által kirendelt S.Zs. pszichológus megvizsgálta K.-t.

1999. május 6-án a Pesti Központi Kerületi Bíróság elítélte T.I.-t kiskorú elhelyezésének megváltoztatása miatt, de büntetését két év próbaidőre felfüggesztette.

1999. június 21-én V.Zs. pszichológus szakértő megvizsgálta K.-t és szüleit.

1999. november 5-én a Fővárosi Főügyészség kiskorú veszélyeztetése miatt vádat emelt T.I. ellen a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt.

2000. június 30-án a Fővárosi Bíróság eljárásjogi okok miatt hatályon kívül helyezte a T.I.-t elmarasztaló 1999. május 6-i határozatot és az ügyet visszaütölte az elsőfokú büntető bírósághoz.

2001. január 8-án a Pesti Központi Kerületi Bíróság egyesítette a két büntetőeljárást. Ezt követően a Kerületi Bíróság megállapította, hogy S.Zs. és V.Zs. szakvéleménye hiányos és ellentmondó. Ezért a Bíróság felkérte K.I. pszichiáter szakértőt, hogy vizsgálja meg a gyermeket. A szakértő 2002. szeptember 26-án elvégezte a vizsgálatot.

2003. május 22-én a bíróság mind a négy szakértőt meghallgatta.

2003. június 27-én a Pesti Központi Kerületi Bíróság elítélte T.I.-t 'kiskorú veszélyeztetése' és 'kiskorú elhelyezésének megváltoztatása' miatt. Indoklásában a négy szakvélemény közül – amely magában foglalta a H.Á. által 1996-ban, a polgári eljárásban készített szakvéleményt is – a bíróság az utóbb említett, és K.I. szóban kiegészített és módosított szakvéleményét fogadta el. A bíróság megjegyezte, hogy a H.Á. által készített legkorábbi értékelés szerint az akkor tíz és fél éves K., aki ösztönösen őszinte volt, az anyai befolyás határozott nyomait mutatta:

“ Az akkori kislány érzéseit nyíltan kifejezve viselkedik a szakértőnél, szinte dicsekedve sorolja azokat az előnyöket, amiket tehetősebb édesanyjától, illetve új családjától megkap, szembehelyezve őt a szigorú és puritán apai környezettel...”

A bíróság figyelembe vette a 2002-ben K.I. által készített legutóbbi szakvélemény következtetését is, amely szerint nem lehetett megállapítani, hogy K. elidegenedése apjától anyja befolyására következett-e be. A bíróság számára ez a megállapítás csak a tinédzser lány tekintetében volt igaz, akinek személyisége óhatatlanul változott:

“A kislánynak az anyához fűződő igen szoros érzelmi kapcsolata mára erős szimbiózissá szilárdult, érdek- és dacszövetséggé, mely a bíróság álláspontja szerint elfedte az 1996-os személyiség aktuális pszichés állapotát.

A két vélemény ugyanazon személyről készített pontos, hiteles pillanatfelvétel más-más háttérrel. Közös bennük az anyához való ragaszkodás és az apa elutasítása. Az eltérő háttér pedig: akkor [1996-ban] a manipuláció volt domináns, ma [2002] a „kompetens személyiséggé” fejlődött kamaszlány önálló és végérvényes döntése: az édesanyjával akar élni. Abban a kérdésben pedig, hogy a perek önmagukban is, de a gyermek azokba való bevonása különösen káros hatással van a gyermekre, az a lelki abúzus önálló formája, továbbá, hogy a gyermeket ténylegesen gondozó szülőnek erre lényegesen nagyobb esélye van, mint annak, aki a gyermektől szinte teljesen el van zárva – mindkét szakértő egyetértett.”

T.I.-t a bíróság egy év felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte.

A PANASZ

A kérelmező az Egyezmény 8. cikke alapján panaszolja, hogy a magyar hatóságok nem szereztek érvényt gyermek-felügyeleti jogának, s e mulasztás következtében lánya teljesen elidegenedett tőle, a gyermek felügyeletének jogát pedig az anya kapta meg.

A JOG

A kérelmező azt panaszolja, hogy a hazai hatóságok nem tettek meg mindent annak érdekében, hogy érvényt szerezzenek gyermek-felügyeleti jogának, s emiatt lánya elidegenedett tőle, ő pedig elveszítette a gyermek feletti felügyeleti jogát. Az Egyezmény 8. cikkére hivatkozik, amelynek releváns része kimondja:

”1. Mindenkinek joga van arra, hogy ... családi életét ... tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban ... mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

A. A Kormány érvei

A Kormány előterjeszti, hogy a hatóságok minden alkalmas és szükséges lépést megtettek annak érdekében, hogy érvényesítsék a kérelmező jogait. Több kísérletet tettek arra, hogy K.-t visszavigyék anyjától, ezek azonban meghiúsultak, elsődlegesen a lány ellenállása miatt.

Ezen alkalmakkor a kérelmező maga is egyetértett azzal, hogy fizikai erő alkalmazására K. ellen ne kerüljön sor. Továbbá, az anyával szemben több alkalommal pénzbírság kiszabására került sor. A gyermek jólétére és az arányosság elvére tekintettel erősebb kényszerítő eszközöket nem lehetett alkalmazni.

Bizonyos hiányosságok előfordultak a gyámhatóság részéről, ezek azonban nem voltak jelentős hatással a kérelmező családi életéhez való jogára, hiszen – amint arra a Legfelsőbb Bíróság rámutatott – a végrehajtás sikertelenségének elsődleges oka 1996 óta K. határozott ellenállása volt. A gyermek 1996-ban történt balesete után a kérelmező maga is jelentős mértékben hozzájárult K. elidegenedéséhez. Nem értette meg őt, illetve nem megfelelő formában mutatta ki szeretetét; továbbra is kitette K.-t annak a fenyegetésnek, hogy erőszakkal távolítják el anyjától. A kérelmező magatartása azt jelzi, hogy az ő elsődleges célja nem a K.-val való családi kapcsolat helyreállítása volt, hanem az 1990-ben hozott ítélet mindenáron való, a hatóságok általi kikényszerítése, és az anya megbüntetése.

A *Hokkanen v. Finland* ügytől eltérően (judgment of 23 September 1994, Series A no. 299-A), K. tíz éves volt az események kezdetekor, és tizenöt a Legfelsőbb Bíróság ítéletének meghozatalakor.

1996-ban történt szétválásukat megelőzően K. apjánál volt elhelyezve és anyjával kapcsolatot tartott, azaz személyiségfejlődésére mindkét szülője hatott.

Összegezve, a Kormány fenntartja, hogy a hatóságok minden szükséges intézkedést megtettek annak érdekében, hogy eleget tegyenek az Egyezmény 8. cikke alapján rájuk háruló pozitív kötelezettségeknek.

B. A kérelmező érvei

A kérelmező előterjeszti, hogy a gyermek-felügyeleti jogának érvényesítése terén tanúsított több éves hatósági tehetetlenség lehetővé tette az anya számára, hogy ellene hangolja a gyermeket, K. értékrendjét károsította, s teljes elidegenedését eredményezte.

Különösen az anyára kiszabott pénzbírságoknak volt csekély hatása, mivel az anya a bírságoknak csak elhanyagolható részét fizette ki.

Ha a kérelmező jogait megfelelő időben érvényesítették volna, akkor az a tény, hogy a gyermek időközben betöltötte 14. életévét, nem szolgálhatott volna indokul a Legfelsőbb Bíróság számára ahhoz, hogy a gyermek – manipulált – kívánságának megfelelő döntést hozzon, s annak alapján biztosítsa a gyermek-felügyeleti jogot az anya számára.

A hatóságok az 1990. évi határozat végrehajtásának elmulasztásával, a Legfelsőbb Bíróság pedig a 2001-ben hozott – a gyermek-felügyeleti jogot az anya számára megítélő határozatot helyben hagyó – ítéletével, – amely lényegében két olyan szakvéleményen alapult, amelyet később a büntető bíróság nem vett figyelembe – ugyanúgy megsértették a kérelmező számára az Egyezmény 8. cikke alapján biztosított, családi élet tiszteletben tartásához fűződő jogot, mint a (fent említett) *Hokkanen v. Finland* ügyben.

C. Általános szempontok

A Bíróság emlékeztet arra, hogy a 8. cikk alapvető célja, hogy védelmet nyújtson az egyén számára a hatóságok önkényes beavatkozásával szemben. Ugyanakkor a családi élet hatékony “tisztelete” pozitív kötelezettségeket is magában foglalhat. E kötelezettségek körébe tartozhat a családi élet tiszteletben tartásának biztosítására hivatott intézkedések megtétele még a személyek közötti kapcsolatok szférájában is, beleértve a hatósági keret biztosítását és specifikus lépések megtételét is (ld. többek között *X. and Y. v. the Netherlands*, judgment of 26 March 1985, A no. 91, 11. o., 23. bek.). Mind a negatív, mind a pozitív kötelezettségekkel összefüggésben figyelemmel kell lenni arra a kényes egyensúlyra, amit meg kell találni az

egyén és a közösség egymással versengő érdekei között, továbbá az állam mérlegelési jogkörére (ld. többek között *Keegan v. Ireland*, judgment of 26 May 1994, A no. 290. 19. o., 49. bek.).

Amennyiben azonban a szóban forgó intézkedés szülők gyermekeikkel kapcsolatos vitáját érinti, akkor a Bíróságnak az a feladata, hogy az Egyezmény alapján vizsgálja meg azokat a határozatokat, amelyeket a hatáskörrel rendelkező hazai hatóságok mérlegelési jogkörük gyakorlásával hoztak.

Ennek során el kell bírálnia, hogy a kérelmező családi élet tiszteletben tartásához fűződő jogát érintő intézkedések igazolására felhozott indokok relevánsak és elégségesek-e (ld. többek között *Olsson v. Sweden*, judgment of 24 March 1988, Series A no. 130, 32. o., 68. bek.).

A 8. cikk magában foglalja a szülő számára azt a jogot, hogy intézkedéseket kérjen a gyermekkel való újraegyesítés érdekében, a nemzeti hatóságok számára pedig azt a kötelezettséget, hogy ilyen intézkedéseket megtegyenek.

A Bíróság véleménye szerint ezt az elvet *a fortiori* úgy kell tekinteni, mint ami a jelenlegihez hasonló esetekre is vonatkozik, amikor a gyermeket törvénytelenül elválasztják a gyermek-felügyeletet gyakorló szülőtől (ld. *mutatis mutandis*, *Hokkanen* judgment, fent idézett, 20. o., 55. bek.).

Miközben a hazai hatóságoknak mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy az érintett személyek együttműködését megkönnyítsék, kényszer alkalmazását ezen a területen korlátozni kell, mivel minden érintett érdekét, jogát és szabadságát figyelembe kell venni, és – különösen – tekintettel kell lenni a gyermek legfőbb érdekére és az Egyezmény 8. cikke alapján őt megillető jogokra.

Ha úgy tűnik, hogy az egyik szülővel fennálló kapcsolat veszélyezteti ezen érdekeket, vagy beavatkozik e jogokba, akkor a nemzeti hatóságokra hárul az a feladat, hogy megtalálják a megfelelő egyensúlyt (ld. fent idézett *Hokkanen* judgment, 58. bek.; *Olsson v. Sweden* (No. 2), judgment of 27 November 1992, Series A no. 250, 35-36. o., 90. bek; *Ignaccolo-Zenide v. Romania*, no. 31679/96, 94. bek., ECHR 2000-I).

Az a legfontosabb szempont, hogy a hatóságok minden olyan szükséges lépést megtettek-e a kapcsolattartás megkönnyítése érdekében, amely az adott eset egyedi körülményeire tekintettel ésszerű módon elvárható (ld., *mutatis mutandis*, a fent idézett *Hokkanen* judgment, 58. bek; és újabban, *Glaser v. the United Kingdom*, no. 32346/96, 66. bek, 19 September 2000; *Kálló v. Hungary* (dec.), no. 70558/01, 14 October 2003).

D. A Bíróság értékelése

A jelen ügy egyedi tényeit vizsgálva a Bíróság először a kérelmező gyermek-felügyeleti joga érvényre juttatásának állítólagos elmulasztását,

másodszor pedig a gyermekelhelyezésnek az anya javára történt megváltoztatását vizsgálja.

1. A gyermek-felügyeleti jog érvényesítésének állítólagos elmulasztása

A jelen ügy hátterét illetően a Bíróság megjegyzi, hogy a kérelmező számára 1996 májusától lehetetlenné vált gyermek-felügyeleti jogainak gyakorlása, s hogy több alkalommal a bíróságok beavatkozását és a hatáskörrel rendelkező közigazgatási szervek segítségét kellett kérnie.

A Bíróság észrevételezi, hogy a Budai Központi Kerületi Bíróság 1996. június 12-én végrehajtási lapot bocsátott ki, s ennek nyomán a végrehajtó 1996. július 8-án sikertelen kísérletet tett arra, hogy a gyermeket a kérelmezőhöz visszavigye. 1996. július 30-án a bíróság elrendelte a rendőri segédlettel történő végrehajtást, amelyre 1996. augusztus 2-án, továbbá 1997. augusztus 21-én és szeptember 5-én kísérlet történt.

Továbbá, 1996. július 16-án egy gyámügyi tisztviselő megpróbálta visszavinni a gyermeket a kérelmezőhöz. 1996. szeptember 3-án a hatóság kapcsolatba lépett K. iskolájával annak érdekében, hogy találkozót szervezzen az apával. 1997 júliusában a Fővárosi Közigazgatási Hivatal a kényszerintézkedések lehetséges alkalmazásáról tájékoztatta a gyámhatóságot. A hatóságok által 1997. július 31-re kitűzött, sikertelen békéltető tárgyalást követően 1997. október 2-án a személyesen megjelenő gyámhivatali tisztviselő sem tudott a kérelmező gyermek-felügyeleti jogának érvényt szerezni.

Következő lépésként – a Fővárosi Főügyészség és a Fővárosi Közigazgatási Hivatal utasítása nyomán – a gyámhatóság úgy döntött, hogy növekvő mértékű pénzbírsággal sújtja az anyát. 1997 októbere és 2000 októbere között kilenc alkalommal összesen 657 000 forint bírság kiszabására került sor.

Továbbá, a gyámhatósági tisztviselő által szervezett, és jelenlétében az iskolában 1999. október 19-én lezajlott találkozó a kérelmező és lánya között K. ellenállása miatt sikertelen volt. 2001 januárjában a gyámhatóság újabb intézkedést tett, közvetítésre kérte fel a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatot. Továbbá, a Bíróság számára úgy tűnik, hogy a kérelmező nem kívánt kényszerintézkedésekhez folyamodni gyermek-felügyeleti jogának érvényesítése érdekében, ilyen eszközök alkalmazását sohasem kérte.

Ilyen körülmények között – figyelemmel a szülők közötti ellentétek összebékítésének nehézségeire és arra, hogy a gyermek egyértelműen vonakodott attól, hogy a kérelmezővel találkozzon – a Bíróság úgy véli, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságok rendszeres időközönként ésszerű erőfeszítéseket tettek a kérelmező gyermek-felügyeleti jogának érvényesítése érdekében.

Ennek megfelelően, a kérelmező gyermek-felügyeleti jogának érvényesítése tekintetében a Bíróság – figyelemmel a magyar hatóságok

által élvezett diszkrecionális jogkörre – nem látja jelét annak, hogy az Egyezmény 8. cikke alapján a kérelmező számára biztosított, családi élet tiszteletben tartásához fűződő jogát megsértették volna.

2. A gyermekelhelyezésnek az anya javára történt megváltoztatása

Azt kell továbbá eldönteni, hogy a gyermekelhelyezésnek az anya javára történt későbbi megváltoztatása összeegyeztethető volt-e az Egyezmény 8. cikkével.

Vitathatatlan, hogy a gyermekelhelyezés megváltoztatása olyan beavatkozást jelentett a kérelmező számára biztosított, családi életének tiszteletben tartásához fűződő jogba, amely a törvénnyel összhangban állt, és amelynek törvényes célja a 8. cikk 2. bekezdése szerinti értelemben a gyermek „jogainak” védelme volt.

A Bíróság nem lát okot arra, hogy kételkedjen a gyermekelhelyezés megváltoztatásának „egy demokratikus társadalomban szükséges” voltában: a Legfelsőbb Bíróság szakvéleményekre alapozott határozata hangsúlyozta, hogy a bíróságnak törvényi kötelezettsége volt a serdülőkorú gyermek azon kifejezett kívánságának tiszteletben tartása, miszerint az anyjával kíván élni, továbbá hogy a gyermekben szorongást keltettek a bírósági határozat végrehajtását célzó ismételt kísérletek, valamint a megfelelő érzelmi kapcsolat hiánya a kérelmezővel.

Ezen okok nemcsak relevánsak, de elégségesek is a 8. cikk 2. bekezdésének céljaira. A kompetens nemzeti hatóságok – amelyek a Bíróságnál jobb helyzetben voltak az eléjük tárt bizonyítékok, különösen a különböző szakvélemények, értékelése tekintetében (ld. többek között a fent idézett *Olsson v. Sweden* (No. 2), 35-36.o., 90. bek.) – határozataikkal nem lépték túl mérlegelési jogkörüket. Még azt figyelembe véve is, hogy a hatóságok nem tudták biztosítani a kérelmező gyermek-felügyeleti jogát, s hogy az anya vitatható módon negatív befolyást gyakorolt a gyermek beállítódására, az intézkedés nem tekinthető aránytalannak a gyermek érdekeinek védelmére irányuló törvényes céllal.

Következésképpen a Bíróság a panasz ezen része tekintetében sem látja jelét annak, hogy az Egyezmény 8. cikke alapján a kérelmező számára biztosított, családi élete tiszteletben tartásához fűződő jogát megsértették volna.

Ebből következik, hogy a kérelem nyilvánvalóan megalapozatlan a 35. cikk 3. bekezdése szerinti értelemben, s azt az Egyezmény 35. cikke 4. bekezdésének megfelelően el kell utasítani.

Ezen indokok alapján a Bíróság egyhangúlag
Elfogadhatatlannak nyilvánítja a kérelmet.

T.L. EARLY
hivatalvezető-helyettes

J.-P. COSTA
elnök

